

heti, ha a különböző használói csoportok más jogosultságokkal rendelkeznek, nem is beszélve a szerzői jogi problémákról és a jogi tolvajnyelvről, amely szintén megnehezíti a könyvtárosok életét. Figyelemmel kell lenni az archiválás szempontjaira is: hozzáférhető marad-e az előfizetett időszak az előfizetés lemondása után stb.? A számba veendő szempontokat több honlapon is megtalálhatjuk (LibLicense Web site: <http://www.library.yale.edu/~license/index.shtml>, ARL'S Principles for Licensing Electronic Resources: <http://www.arl.org/scomm/licensing/principles.html>).

Sok esetben nem oldható meg egyszerűen az, hogy csak engedéllyel használják az elektronikus forrásokat. Az IP-azonosítás és a jelszó alkalmazása a legelterjedtebb módszer erre, de tovább kell fejleszteni a távoli hozzáférés ellenőrzését, ahogyan bővül a könyvtárak használói köre.

A könyvtárak általában úgy tárják fel az elektronikus állományokat, mint a hagyományosakat. Egyesek szerint azonban a webjegyzékek több előnyt kínálnak a katalógusokkal szemben: rugalmasak, áttekinthetővé teszik a MARC által nehezen kezelhető adatokat, támogatják a hozzáférést (böngészhetőek, kereshetőek, nem igénylik speciális szintaxis vagy logika ismeretét). Mások úgy érvelnek, hogy a katalógusba beépített (tárgysza-

vazott, osztályozott stb.) elektronikus forrásokat a katalogizálás ténye is hitelesíti, és erősíti azt a felfogást, hogy ezek ugyanolyan információhordozók, mint a pl. könyvek.

Az OCLC létrehozta a CORC-ot (Cooperative Online Resource Catalog), amely az ingyenes webforrások MARC alapú katalogizálását célozza. Sorra készülnek a helyi „webűtmutatók”, amelyek az interneten való eligazodást igyekeznek megkönnyíteni. Néhány ismertebb kezdeményezés: Librarians' Index to the Internet (<http://www.lii.org>), Internet Public Library (<http://www.ipl.org>), Infomine (<http://infomine.ucr.edu>).

A webes állományokkal szemben a honlapokhoz hasonló követelmények merülnek fel: többszörös elérhetőség, saját keresőgép, navigálási segédlet, honlaptérkép, betűrendes és szakmai szempontokat követő index, GYIK stb. Célszerű olyan szerkezetet választani, amely a használók és nem a könyvtárosok logikáját követi. Erre nagyon alkalmasak a webportálok, amelyek a könyvtár elektronikus anyagát és a web forrásait integrálják.

/MOYO, Lesley, M.: Collections on the Web: some access and navigation issues: = Library Collections, Acquisitions & Technical Services, 26. köt. 1. sz. 2002. p. 47–59./

(Orbán Éva)

Hányféle hivatás van a könyvtárosságon belül?

Vajon milyen feladatuk lesz a könyvtáraknak az ismeretközlés digitális világában? Egyáltalán: megmaradnak-e? E kérdések szakirodalmi „lebegtetése” nyugtalanítja a szakmát. Referált szerzőnk, a neves cseh szakember mindenesetre a könyvtárak és a könyvtárosság fennmaradása mellett voksol, ám ezt lényegbeli megkülönböztetések hangsúlyozásával teszi.

Arról van szó, hogy amit ma még könyvtárnak, könyvtárosságnak és könyvtárosnak mondunk egységesen, a jövőre nézve nem alkalmas fogalom, minthogy a szolgáltatások teljesen más paradigmája érvényes azokra a könyvtárakra, amelyek fenntartó intézményük (kutatóintézetek, iskolák, iparvállalatok, kórházak, hivatalok stb.) alkalmazottainak munkafolyamatában szolgáltatnak, illetve amelyek létezésük lényegéből következően a település, a régió valamennyi lakosa számára elégitik

ki állampolgári információs és kulturális igényeiket. Tehát vannak *nem nyilvános könyvtárak* és *nyilvános könyvtárak* (public library).

A nem nyilvános könyvtár a kutatói, oktatói, menedzseri, gyógyító stb. teamekbe/teamekhez delegál olyan szakembert, aki egyre inkább integráns résztvevője lesz ezeknek azáltal, hogy „felderíti” mindazokat az információkat, amelyekre a teamekben dolgozóknak szükségük van, de megszerzésükre sem idejük, sem készségük, sem kedvük nincs. Ezt a szakembert nevezik *chief information officernek*, CIO-nak.

A CIO-k felsőfokú informatikai szakképzettséggel rendelkeznek. Kiképzésükben csak annyi hagyományos könyvtári-könyvtárismereti elem van, de annyi igen, hogy munkájuk el sem képzelhető könyvtári-könyvtárosi alapok nélkül. Az nem elsőd-

leges kérdés, hogy a CIO-k munkahelye többé-kevésbé hagyományosan könyvtári szervezetbe integrálódik-e, avagy külön intézményrendszer épül ki munkáltatásukra, mint az sok államban előfordul. A volt szovjet blokkban ezeket az intézményeket nevezték tudományos-műszaki információs központoknak, amelyek azonban a hagyományos könyvtári funkciók nem nyilvános könyvtári ellátására mindig könyvtárral is rendelkeztek. (Meg kell említeni: noha e nem nyilvános könyvtárak közül – főleg a felsőoktatásban – számos intézmény mintha nyilvános könyvtár lenne, ám ez csak látszat, ui. csupán az adott felsőoktatási intézmény oktatta tudományágak szakirodalmáig tart ez a nyilvánosság.)

A nyilvános könyvtárak munkája a primer állományok gyűjtése, feltárása, és használatba adása köré koncentrálódik. Az UNESCO könyvtári manifesztuma és az EU több újszerű dokumentuma egyaránt szép jövőt jósol nekik az új évezredben is. A nyilvános könyvtárak elitje ugyancsak felsőfokú képzettséggel rendelkezik, s mint ilyen, vezető tagja az adott település, régió kulturális életének, a legkülönbözőbb lakossági rétegek szabadidejét szervező teameknek, továbbá szervezője a lakosság gazdasági és politikai információellátásának is.

A nem nyilvános és a nyilvános könyvtárosságban az a közös, hogy itt is és ott is a szakismeretet

és/vagy művészi értéket hordozó dokumentummal végzett munka módszertanáról van szó a dokumentum azonosíthatósága és tartalmi visszakeresése érdekében. Ez a funkció fennmarad a „digitális objektumok” korában is. És nyilván fennmarad a gyűjteményszervezés és rendelkezésre bocsátás közös ismerethalmaza is.

Ezen túlmenően azonban elválnak a kétféle hivatásra készülők kiképzésének útjai. A nem nyilvános könyvtáros az alkotó teamek kiszolgálására készül fel, a nyilvános pedig az összlakosságára. Jó, ha a nem nyilvános könyvtáros a majdani teamek profiljának megfelelő szakképzettséget is szerez, a nyilvános könyvtáros pedig valamilyen humán tudományit vagy művészetit. A közgazdasági szakképzettség sem megvetendő az ellátandó feladatok ismeretében.

Noha a nyilvános könyvtáros munkakörében több a hagyományos elem és a hagyományosan elsajátítható készség, ez nem ok arra, hogy a nem nyilvános könyvtárakban dolgozók lenézzék őket.

VLASÁK, Rudolf: O aké povolanía v knihovnictve ide? = IT lib, 6. köt. 2. sz. 2002. p. 6–10./

(Futala Tibor)

Könyvbeszerzés websegítséggel

A könyvek könyvtári beszerzésének négy alapvető mozzanata van, ún.

- információszerzés egy-egy konkrét műről, amelynek alapján dönteni lehet beszerzése vagy nem beszerzése felől,
- az adott mű megrendelése,
- a megrendelt mű könyvtárba érkezése,
- a mű árának átutalása.

A webkörnyezet kialakulása az állománygyarapító könyvtárost rendkívül kedvező helyzetbe hozza azáltal, hogy világszerte a könyvkereskedések ezreivel kommunikálhat kínálatukat illetően. E könyvkereskedések, tekintet nélkül földrajzi elhelyezkedésükre, lehetővé teszik, hogy

- be lehessen szerezni a nehezen megszerezhető műveket is,
- a könyvtár megismerje és összehasonlíthassa az árviszonyokat,

- a megrendelt könyvek mihamarabb állományba kerülhessenek, nem is beszélve arról, hogy a weben történő megrendelés gyakorta árendeménnyel jár.

Szlovákiában egyelőre csak bibliográfiai információk szerzésére használják a webet. Az általa biztosított valamennyi lehetőség hasznosítását a szlovákiai pénzügyi szabályok nem euro-komfort volta akadályozza.

A web beszerzési alkalmazásának tudnivalóiról a következő weboldal tájékoztat kimerítően és nemzetközi méretű kitekintéssel: <http://acqeb.library.vanderbilt.edu>.

A legjelentősebb virtuális könyvkereskedések kínálatához kereső vállalkozások közvetítésével is hozzá lehet jutni. Ilyenek: